

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ та МУЗЕЄЗНАВСТВА
ТОВАРИСТВО АНТРОПОЛОГІЇ

VITA ANTIQUA
№ 7–8

Збірка наукових статей

УДК: 902 + 572
ББК: 63.4 + 28.71
В: 79

Номер рекомендовано до друку Вченою радою історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка 23 квітня 2009 р. (протокол № 8) та Вченою радою Товариства археології та антропології

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

д-р іст. наук, проф. *М.І. Гладких* (головний редактор)
д-р іст. наук, проф. *Б.М. Гончар*
д-р іст. наук, проф. *В.М. Мордвінцев*
д-р іст. наук, проф. *Р.В. Терпиловський*
д-р іст. наук, проф. *В.І. Яровий*
канд. іст. наук *Н.С. Абашина* (відповідальний редактор)
канд. іст. наук *С.В. Палієнко* (відповідальний секретар)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

д-р іст. наук, проф., член-кор. НАНУ *О.П. Моця*
д-р іст. наук, проф. *В.В. Ставнюк*

ЗАСНОВНИК:

Товариство археології та антропології

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

01601, м. Київ, вул. Володимирська, 64, ауд. 164

В: 79 VITA ANTIQUA. Збірка наукових статей. — К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. — № 7—8. — 300 с., 165 рис.

Реєстраційне свідоцтво КІ № 350, видане 8 лютого 1999 р.
Міністерством інформації України

Збірка присвячена 60-літтю Р.В. Терпиловського, доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка та провідного наукового співробітника відділу археології ранніх слов'ян Інституту археології НАН України. Статті охоплюють широке коло проблем від історіографії археології до музеєзнавства. Основне місце належить введенню до наукового обігу матеріалів археологічних пам'яток від доби палеоліту до кінця I тис. н. е.

- © Товариство археології та антропології, 2009
- © Колектив авторів, 2009
- © ВПЦ «Київський університет», 2009
- © С.І. Іванисько, обкладинка, 2009

Наукове видання

VITA ANTIQUA, 2009, № 7—8

Збірка наукових статей українською, російською та французькою мовами

Редактор та упорядник збірки: *Р.В. Терпиловський*
Редактор англійських текстів: *Т.І. Шевченко*
Технічний редактор: *С.А. Горбаненко*

Оригінал-макет виготовлено Видавничо-поліграфічним центром «Київський університет»

Підписано до друку 26.04.2009. Формат 60 × 84/8. Гарнітура Times.
Наклад 300 прим. Ум. друк. арк. 34.88. Обл.-вид. арк. 37,5.

Тираж віддруковано у ПП «Друкарня "Бджола"» Київ, Деміївський провулок, 6. Зам. № 1114.

KYIV NATIONAL TARAS SHEVCHENKO UNIVERSITY
HISTORICAL FACULTY
DEPARTMENT of ARCHAEOLOGY and ANTHROPOLOGY
SOCIETY of ARCHAEOLOGY and ANTHROPOLOGY

VITA ANTIQUA
№ 7–8

The collection of scientific articles

<i>СИНІЦЯ Є.В.</i> Піт-стоп (до 60-річчя Р.В. Терпиловського)	9
Список друкованих праць Ростислава Всеволодовича Терпиловського	21
<i>PAKHARIEVA OLEKSANDRA.</i> Relations entre prehistoriens Russes et Français au XIX ^e et au debut du XX ^e siècles	28
<i>ПІВОВАРОВ С.В.</i> Розвиток археологічної науки в Чернівецькому університеті (друга половина XIX ст. — 2004 р.)	34
<i>МИСЬКО Ю.В.</i> Б.О. Тимошук і розвиток археологічних досліджень у Чернівецькому університеті в контексті вивчення питань слов'яно-руської духовної культури	38
<i>ПАЛІЄНКО С.В.</i> Проблема історико-культурного поділу пізнього палеоліту Східної Європи в радянському та пострадянському палеолітознавстві (кінець 50-х рр. XX ст. — початок XXI ст.)	42
<i>ТОЛОЧКО Д.В.</i> Проблема вивчення та інтерпретації трипільських площадок	50
<i>ЗЕЛЕНКО С.М., КОБЕЦ В.Д., МОРОЗОВА Я.И.</i> Подводная археология в Киевском национальном университете имени Тараса Шевченко	54
<i>РЫЖОВ С.Н., МАТВИИШИНА Ж.Н., ПУДОВКИНА А.С., ЛЕВЧУК П.А.</i> Стратиграфические и планиграфические исследования палеолитической стоянки Малый Раковец IV на Закарпатье	60
<i>ГЛАДКИХ М.І., РИЖОВ С.М.</i> Між першим та четвертим житлами Межиріцького поселення	72
<i>РЕКОВЕЦ Л.И., НЕСИН В.А.</i> Новая стоянка людей позднего палеолита у села Копачив в Украине	74
<i>ШИДЛОВСЬКИЙ П.С.</i> Результати досліджень Семенівського пізньопалеолітичного комплексу в 2004—2008 рр.	78
<i>ПЯСЕЦЬКИЙ В.К.</i> Неолітичні місцезнаходження поблизу міста Славути в Малому Поліссі та деякі загальні питання неолітизації	90
<i>ПУСТОВАЛОВ С.Ж.</i> Классификация катакомбной керамики	101
<i>ДУДИН А.А.</i> О металлических деталях деревянной посуды ранних кочевников юга Восточной Европы в предскифский период	123
<i>КОЗАК Д.Н.</i> До питання про рибальство у скіфську добу на Волині	130
<i>ОЛЬГОВСЬКИЙ С.Я.</i> Бронзолivarні майстерні Північного Причорномор'я архаїчного часу (сучасний стан вивченості)	135
<i>СИВОЛАП М.П., ГОПКАЛО О.В.</i> Розкопки курганів у верхоріччі р. Золотоношка	142
<i>ПАЧКОВА С.П.</i> К вопросу о формировании территории зарубинецкой культуры (по керамическим материалам)	146
<i>ЦИНДРОВСЬКА Л.О.</i> Зарубинецькі тілоспалення могильника Дідів Шпиль	155

<i>SINITSA E.V.</i> Pit-stop (to the sixtieth birthday of professor R.V. Terpylovsky)	9
Rostislav V. Terpylovsky's list of printed works	21
<i>PAKHARIEVA OLEKSANDRA.</i> Relationship between Russian and French prehistorians in the 19 th century and at the beginning of the 20 th century	28
<i>PIVOVAROV S.V.</i> The Development of the Archaeological Science in the University of Chernivtsi (Second Half of 19 th — 2004)	34
<i>MISKO Yu.V.</i> B.O. Tymoshchuk and the Development of the Archaeological Research in the University of Chernivtsi in the Context of Slavic-Russian Spiritual Culture Studies	38
<i>PALIENKO S.V.</i> Problem of Historical and Cultural Separation of the Upper Paleolithic of East Europe in Soviet and Postsoviet Paleolithical Science (End of the 50 ^s of 20 — Beginning of 21)	42
<i>TOLOCHKO D.V.</i> The Problem of Studying and Interpretation of Tripollian Dwellings (Areas) Remains.	50
<i>ZELENKO S.M., KOBETS V.D., MOROZOVA Ya.I.</i> Underwater Archaeology at Kiev National Taras Shevchenko University	54
<i>RYZHOV S.N., MATVIISHINA G.N., PUDOVKINA A.S., LEVCHUK P.A.</i> The Study Stratigraphy and Planigraphy of Malyj Rakovets IV Site in Transcarpathia	60
<i>GLADKYH M.I., RYZHOV S.M.</i> Between the First and Fourth Mezhirich dwellings.	72
<i>REKOVEC L.I., NESIN V.A.</i> A New Site of a Prehistoric Man from the Late Paleolit at Korpachiv, Ukraine	74
<i>SHIDLOVSKY P.S.</i> Results of Investigations of Semenivka Upper Paleolithic Complex in 2004—2008	78
<i>PIASETSKY V.K.</i> Neolithic Sites near Slavuta City in Maly Polissia and some General Issues of Neolitization	90
<i>PUSTOVALOV S.Zh.</i> Catacomb Culture Pottery Classification	101
<i>DUDIN A.A.</i> About Metal Details of the Wooden Cutlery of the Early Nomads from the South of the Eastern Europe in the Pre-Scythian Period	123
<i>KOZAK D.N.</i> About the Issue of Fishing in Scythian Age at Volyn	130
<i>OLGOVSKY S.Ya.</i> Bronze Founding Workshops of Northern Black Sea Coast in Archaic Age (Modern Level of Research)	135
<i>SIVOLAP M.P., GOPKALO O.V.</i> Barrow Excavations in Upper Region of Zolotonoshka River	142
<i>PACHKOVA S.P.</i> To the Issue of Zarubintsi Culture Territory Formation (by Ceramic Materials)	146
<i>TSYNDROVSKA L.O.</i> Zarubyntsi Cremations of Didiv Shpyl Cemetery	155
<i>ABASHINA N.S., PETRAUSKAS O.V., PETRAUSKAS A.V.</i> Late Roman Period Site Obuhov-3 Research in 2007—2008	163

Д.В. Толочко

ПРОБЛЕМА ВИВЧЕННЯ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТРИПІЛЬСЬКИХ ПЛОЩАДОК

Статтю присвячено висвітленню історії дослідження та інтерпретації жител трипільської культури.

Питання інтерпретації трипільських площадок розглядається як аспект загального дослідження історико-культурного змісту трипільської культури і є важливою складовою у вивченні даної археологічної культури як археологічного феномену. В історіографії, питанням трипільського домобудівництва займалися такі провідні дослідники трипільської культури як Є.Ю. Кричевський, Т.С. Пассек, С.М. Бібіков, В.І. Маркевич, В.О. Круц, М.Ю. Відейко та інші. Не враховуючи результати досліджень та не зважаючи на досвід фахівців з даної проблеми, упродовж останніх 15 років збільшується кількість публікацій, в яких неадекватно висвітлюється питання реконструкції технології будівництва трипільських будинків. У спробі вирішення цього дискусійного питання може допомогти аналіз основних гіпотез щодо інтерпретації трипільських площадок.

В історіографії кінця XIX — початку XX ст., коли В.В. Хвойком було відкрито трипільську культуру, виникла необхідність у поясненні функціонального призначення площадок та реконструкції залишків розкопаних споруд. Головна особливість дослідження пам'яток трипільської культури, на яку звернув увагу В.В. Хвойко, полягає в тому, що усі об'єкти на поселеннях були спалені. Зокрема, залишки обпаленої глини, перепалені кістки, велика кількість посуду серед руїн навели дослідника на думку про те, що площадки були місцем поховання та жертвоприношення [Хвойка, 1901, с. 778—785; 2008, с. 25—29].

Наведемо думки й інших дослідників кінця XIX — початку XX ст., які самостійно ґрунтуючись на даних власних археологічних розкопок, дійшли висновку про ритуальне призначення площадок. Серед доповідей на XIII Археологічному з'їзді в Катеринославі у 1905 році, одна належала Е.Р. Штерну та була присвячена інтерпретації трипільських площадок. Дослідник, після розкопок в Петренах у 1902—1903 роках, був переконаний в тому, що «Посуд, сконцентрований у великій кількості на порівняно невеликому просторі, урни з попелом та сліди вогню, з одного боку, так само як відсутність вогнища та безсумнівних кухонних відходів, з іншого боку, — безперечно, свідчать

про те, що ці площадки, відкриті на полі розкопок у Петренах, повинні розглядатися не як залишки поселення, але саме як місця для трупоспалення та жертвоприношення» [Штерн, 1906, с. 17]. Втім, на думку дослідника, яку б конструкцію не мала споруда, від якої залишилася трипільська площадка: «Чи був цей [площадок] дах зроблений горизонтально, як при «мастабах» у Єгипті, або ж був подібний склепінню, — на основі матеріалів, що знаходяться у моєму розпорядженні з точністю сказати неможливо». Але на переконання Е.Р. Штерна в цей ««будинок померлих», який було споруджено для будь якої общини даного племені, чи була вона братерством або родиною, поставлені були урни з попелом» [Штерн, 1906, с. 18].

До прихильників побутового призначення споруду вигляді площадок належать М.Ф. Біляшівський, В.О. Городцов, С.С. Гамченко та ін. На думку М.Ф. Біляшівського, який проводив розкопки у Колодистому, вдалося «если не вполне определить характер сооружения, то во всяком случае близко подойти к цели» [Беляшевский, 1900, с. 148—155]. Саме М.Ф. Біляшівський першим висловив думку, що площадка — то підлога, або нашарування кількох випалених на місці підлог давнього житла. Таким чином, М.Ф. Біляшівський започаткував традицію інтерпретації площадки, як багатошарової глиняної підлоги житла, випаленої за допомогою багаття, пізніше поширену в історіографії.

Після XI Археологічного з'їзду та екскурсії по трипільським пам'яткам із площадками В.О. Городцов зазначив, що «було відкрито та досліджено відомим археологом Хвойкою В.В. залишки вельми примітної культури, що характеризується... особливого роду площадками, які складаються із шарів обпаленої глини. Останні звернули на себе особливу увагу як загадковістю свого призначення, так і тим, що були центрами, навколо яких групувалися інші знахідки... Їх вигляд зовсім не нагадує кладки з цегли, але сповна відповідає вигляду зруйнованих стін глинобитних споруд». Проаналізувавши усі висловлені версії з приводу інтерпретації площадок, як жител, як спеціальних гончарних приміщень, ритуальних або поховальних споруд, цей дослідник дійшов висновку, що площадки є «залишками жител, форма яких була

чотирикутна або округла. Стіни та підлога ретельно загладжувалися та фарбувалися, зсередини влаштувалися глинобитні столи, у деяких хижках були печі, але у переважній більшості печей не знаходять». На думку В.О. Городцова, площадки були рештками тимчасових жител скотарського населення. Щодо конструкції жител дослідник писав, що «сучасні малоросійські мазанки є лише удосконаленим варіантом трипільських глинобитних жител» [Городцов, 1900, с. 345—352].

Таким чином, більшість дослідників кінця XIX — початку XX ст. при інтерпретації та реконструкції археологічних даних, здебільшого отриманих під час проведених ними розкопок, користувалася власними спостереженнями, досвідом та інтуїцією. Деякі фахівці залучали до аналізу аналогії з матеріалів світової археології. Загалом, на початковому етапі трипільознавства, дослідження тривалий час були під впливом невірної інтерпретації площадок, як ритуальних споруд. Але серед сучасників В.В. Хвойки були дослідники, які не погоджувались із подібним тлумаченням площадок і вважали їх підлогами жител, а не залишками поховальних споруд.

Суперечки з приводу інтерпретації площадок тривали протягом 1920—1930-х рр., аж доки після робіт Трипільської експедиції, перед Другою світовою війною, Є.Ю. Кричевський та Т.С. Пассек не довели концепцію площадок як залишків обпалених в процесі будівництва та ремонту багатошарових підлог жител [Кричевський, 1940, с. 479—592; Пассек, 1940, с. 9—37]. Головним завданням концепції Є.Ю. Кричевського та Т.С. Пассек було спростування поширеної в історіографії кінця XIX — початку XX ст. ідеї про площадки, як місця для поховання та жертвоприношення. Мабуть саме тому дія вогню пояснювалася необхідністю випалу конструкції житла. Отже, суть концепції в тому, що площадка — це залишки укладеної на землю підлоги житла з дерева й глини, обпаленої зверху спеціально розкладеними вогнищами. Купи шлакованої обмазки у Трипільській експедиції були інтерпретовані рештками печей, а нашарування глиняної обмазки пояснювалися ремонтами та реконструкціями жител. Дана концепція була пануючою у трипільознавстві до початку 1960-х рр.

Досвід розкопок трипільських поселень у Молдавії дозволив В.І. Маркевичу висунути нову ідею щодо інтерпретації площадок. Спираючись на власні спостереження дослідник зафіксував під шарами обмазки чисельні розвали посуду, деталі інтер'єру й дійшов висновку, що єдиним поясненням цього може бути інтерпретація нашарувань обпаленої глини «площадки», як міжповерхового перекриття будинку, який загинув у пожежі. Таким чином, В.І. Маркевичу вдалося довести, що площадка є за-

лишками обмазки дерев'яного перекриття житла з горищем або двома поверхами. Випал конструкції будівлі та інвентарю дослідник пояснював ритуальним спаленням трипільського поселення у відповідності із певним священним циклом, який визначав строки зміни місця мешкання на певному поселенні [Маркевич, 1990, с. 47—51].

Концепції про побутове та ритуальне призначення площадок було присвячено спеціальну статтю К.В. Зіньковського. Дослідник дійшов висновку про подвійну сутність трипільських площадок, які спочатку були житловими будинками, а потім перетворювались на ритуальні поховання. На думку, К.В. Зіньковського, «реальні факти археологічної практики, навіть не зовсім вірно організовані з позицій логіки будування гіпотези, на інтуїтивному рівні дослідження призвели до формування двох протилежних із-за цього припущень. З одного боку — виключно культове пояснення площадок, з другого — занадто раціоналістичне. Однак яким би суб'єктивним не був підхід, обидві думки з урахуванням його результативності, якщо визнати вірним припущення про подвійну сутність трипільських пам'яток, у яких гіперболізуються у свідомості давніх людей поняття будинку як місця мешкання живих упродовж його функціонування для цієї цілі — з одного боку, й місця упокоїння усіх атрибутів будинку шляхом певних ритуальних дій — з другого» [Зіньковський, 1975, с. 13—21]. Дослідником було розглянуто технологію будівництва глинобитної будівлі, можливі чинники руйнації як споруди в цілому, так і її окремих конструкцій. Крім того, К.В. Зіньковський експериментально дослідив два можливих варіанти реконструкції трипільських жител. Перший полягав у обпаленні багаттям «площадки» із укладеного на землю деревинного настилу, обмазаного глиною. Другий відповідав ідеї В.І. Маркевича про те, що настил з дерева та глини був покладеним на стіни перекриттям будівлі, яка загинула у пожежі. Саме у результаті моделювання процесів будівництва та руйнації житла, виходячи із другого варіанту реконструкції споруд, представлених площадками, було отримано об'єкт, який нагадував археологічні архітектурні залишки — трипільські площадки. Таким чином, дослідник стверджував, що житловий комплекс поселень трипільської культури у певний момент ставав культовою пам'яткою внаслідок ритуальних дій, про які ми знаємо лише те, що вони супроводжувались спаленням поселень при переході на нове місце проживання. Дана гіпотеза знайшла підтримку та підтвердження у подальших сучасних дослідженнях [Круц, 2003, с. 74—76; Бурдо, 2006, с. 21].

В ході сучасних експериментальних досліджень по реконструкції будівель, згідно методичних порад В.І. Маркевича, було здійснено

моделювання трипільських споруд. Воно наочно підтвердило можливість збудувати споруду запропонованої конструкції. Вироблені в ході експерименту вимоги в цілому лягли в основу сучасних експериментальних досліджень. Дослідник В.В. Чабанюк здійснив не тільки моделювання споруд згідно різних концепцій у зменшеному масштабі, але й вперше для перевірки нової концепції реконструкції та спалення двоповерхового житла відтворив процес будівництва та спалення будинку у натуральну величину. За даними В.В. Чабанюка, експеримент по спаленню моделі трипільського житла у натуральну величину дав результати, подібні до археологічних трипільських площадок [Чабанюк, 2003, с. 183—189].

Сучасні методи вивчення та реконструкції трипільської площадки передбачає такі етапи процедури дослідження, як аналіз джерел, що включає їх класифікацію, систематизацію і як завершальний етап, інтерпретація джерел. Такий підхід, на думку Н.Б. Бурдо, дозволяє дослідникам чітко розділити процес вивчення домобудівництва на ряд послідовних аналітичних операцій, відповідно до етапів процедури археологічного дослідження. Передусім, дослідниця наголошує на тому, що при критичній джерел по домобудівництву, необхідно чітко розрізнити аналіз археологічних залишків, які є одним з основних джерел для інтерпретації, що включає класифікацію і систематизацію, і їх інтерпретацію, що передбачає реконструкцію розкопаних об'єктів із залученням як основного джерела власне архітектурних залишків, так і даних по етнографії, технології, будівництву та класифікацію і систематизацію вже реконструйованих об'єктів. При цьому необхідно враховувати, що не завжди при інтерпретації архітектурних залишків є досить переконливі основи для їх повної реконструкції. Зокрема, для трипільської архітектури, як правило, реконструкція носить характер вірогідної моделі [Бурдо, 2003, с. 23—31]. Таким чином, процедура реконструкції трипільського житла, на думку Н.Б. Бурдо, повинна передбачати три послідовні стадії: 1) розкопки у відповідності з методичними засадами, всебічний аналіз та фіксація отриманих даних; 2) інтерпретація розкопаних об'єктів, їх класифікація; 3) реконструкція конкретних об'єктів.

Інакшу позицію щодо сучасної інтерпретації трипільських площадок займає О.Г. Корвін-Піотровський. У своєму дослідженні О.Г. Корвін-Піотровський виводить загальні висновки спираючись на окремі факти з різних об'єктів, будуючи таким чином теоретичну реконструкцію трипільських жител. Цікаво, що дослідник є прихильником інтерпретації площадки, сформульованої ще М.Ф. Біляшівським. Мабуть саме тому, О.Г. Корвін-Піотровський вважає, концепцію Є.Ю. Кричевського та Т.С. Пассек такою, що «найбільш

адекватно відображає процес будівництва та руйнації трипільських споруд». Натомість концепція В.І. Маркевича та К.В. Зінковського здається досліднику такою, що «потребує додаткової аргументації» [Колесников, 1993, с. 63—73].

Більшість дослідників схилиються до ідеї вертикального розвитку трипільських жител, тобто до двоповерхових жител на території поселень-гігантів, що знайшло відображення у статтях В.І. Маркевича, В.О. Круца, В.О. Шумової, Н.Б. Бурдо, М.Ю. Відейко та ін. Натомість, прихильники гіпотези М.Ф. Біляшівського, наполягають на тому, що всі трипільські будівлі були одноповерхові і випал глиняної підлоги необхідний для її зміцнення [Колесников, 1993, с. 63—74]. Але експериментально-технологічними дослідженнями було доведено, що випал нашарувань глиняної підлоги вогнищами, як вважав ще М.Ф. Біляшівський, неможливий, бо на більшості досліджених «площадок» трапляються ділянки, обпалені до стану шлаку, кераміка має вторинний випал, посудини, подекуди, впечені в шлаковану обмазку, всі глиняні конструкції незалежно від товщини досить рівномірно пропечені. Отже, неможливо було настільки обпалити глину, не спаливши дерев'яної основи, на якій власне тримався будинок. Тому, випал нашарувань глиняної підлоги вогнищами, неможливий з практичної точки зору, бо по-перше, шар глини при випаленні тріскається, а по-друге, такий випал позбавлений сенсу, бо випалена глина не має високих гідроізоляційних властивостей на відміну від сирової глини. Зокрема, завал глиняних архітектурних деталей з відбитками дерева знизу завжди лежить нерівно, що свідчить про те, що вони падали з висоти. Зокрема, дослідники сходяться на думці, що трипільське домобудівництво, починаючи з раннього етапу, було складним за конструкціями. Тому, враховуючи як загальні, так і локальні тенденції у розвитку будівельної справи, немає підстав спростовувати існування поряд з одноповерховими також двоповерхових споруд [Заєць, Гусев, 1992, с. 130—132].

Таким чином, вже на початковому етапі дослідження пам'яток трипільської культури сформувалися різні точки зору щодо інтерпретації глиняних площадок. Не дивлячись на спроби М.Ф. Біляшівського та В.О. Городцова довести, що глиняні площадки є залишками жител, точка зору В.В. Хвойко на площадки як на місця поховання та жертвоприношення мала більшу підтримку серед дослідників початку ХХ ст. Насамперед, це можна пояснити браком досвіду та не розробленістю методики археологічних розкопок, які проводилися на незначній площі, траншеями, що не давало змоги охопити об'єкт у цілому.

У другій чверті ХХ ст. утверджуються основні принципи, спираючись на які, дослідники

в подальшому займалися інтерпретацією трипільських площадок. Серед основних проблем інтерпретації площадок трипільської культури є питання про їх функціональне призначення, першопочатковий вигляд та технологію будівництва. Усі точки зору на принципово важливе питання про функціональне призначення трипільських площадок можна розділити на три умовні групи.

- До першої групи, належить, власне, припущення В.В. Хвойко та його прибічників, як перша спроба інтерпретації. Дослідники відстоювали думку про те, що глиняні площадки були місцем для поховання та жертвоприношення.

- До другої групи, можна віднести М.Ф. Біляшівського, який намагався довести хибність гіпотези В.В. Хвойко. М.Ф. Біляшівський інтерпретував трипільські площадки як залишки житлових будівель. В подальшому, Е.Ю. Кричевському та Т.С. Пассек вдалося спростувати ритуальне призначення площадок та науково обґрунтувати побутову версію їх функціонального призначення. В сучасній історіографії дану думку відстоює О.Г. Корвін-Піотровський.

- До третьої групи належать В.І. Маркевич та К.В. Зіньковський, які поєднали ритуальну та побутову функцію. Дана точка зору підтримується більшістю сучасних дослідників.

В сучасних дослідженнях, певним чином, поєднано в одну як ідею В.В. Хвойки про ритуальний характер площадок, так і думку М.Ф. Біляшівського про те, що вони є залишками жител. Результати розкопок підтверджують вірність ідеї побутової інтерпретації площадок. Таким чином, основними особливостями домобудівництва трипільської культури були сира глина, тривалий період заготівлі будівельних матеріалів, використання деревини та каркасно-стовпова конструкція. Ці питання потребують подальшого вивчення на базі всіх доступних джерел. Тому на сьогодні, в археологічній науці та у трипільствознавстві зокрема, простежується тенденція до комплексного вивчення артефактів за допомогою різних методів дослідження.

Однією з головних тенденцій на сучасному етапі археологічних досліджень є широке застосування експериментальних методів. Перехід від описового методу до експериментального пояснюється прагненням дослідників отримати максимальну кількість різноманітної інформації та перевірити на вірність власні реконструкції жител. Але ця методика, перш за все, потребує верифікації висновків. Таким чином, сучасні дослідники намагаються більш ґрунтовно дослідити

різні аспекти вивчення домобудівництва трипільської культури, залучивши ширше коло археологічних джерел. У своїх працях вони детально аналізують технологічні процеси, що мали місце при будівництві поселень трипільської культури.

Література

- Беляшевский Н.Ф. Раскопки на месте неолитического поселения с керамикой домикенского типа у с. Колодистого Звенигородского уезда Киевской губернии // АЛЮР. — 1900. — Т. II. — С. 148—155.
- Бурдо Н.Б. Архітектурні традиції ранньотрипільських племен в контексті європейського неоліту // Наук. зап. з української історії: зб. наук. статей. — 2003. — Вип. 14. — С. 23—31.
- Бурдо Н.Б. Дискусійні питання вивчення трипільської культури у працях В.В. Хвойки // Дослідження трипільської цивілізації у науковій спадщині археолога Вікентія Хвойки. — К., 2006. — Ч. 2. — С. 21.
- Городцов В.А. Назначение глиняных площадок в доисторической культуре трипольского типа // АИЗ. — 1900. — № 11—12. — С. 345—352.
- Засць І.І., Гусев С.О. Модель трипільського житла з Південного Бугу // Археологія. — 1992. — № 3. — С. 130—132.
- Зіньковський К.В. До проблеми трипільського житло будівництва // Археологія. — 1975. — Т. 15. — С. 13—21.
- Колесников О.Г. Трипільське домобудівництво // Археологія. — 1993. — № 3. — С. 63—73.
- Кричевський Є.Ю. Розкопки на Коломиїщині і проблема трипільських площадок // Трипільська культура. — К., 1940. — Т. 1. — С. 479—592.
- Круц В.А. Трипольские площадки — результат ритуального сожжения домов // Трипільські поселення-гіганти. — К., 2003. — С. 74—76.
- Маркевич В.И. Домостроительство племен культуры Триполье-Кукутень // Раннеземледельческие поселения-гиганты трипольской культуры на Украине: ТД I полевого семинара. — Тальянки, 1990. — С. 47—51.
- Пассек Т.С. Трипільське поселення Коломиїщина // Трипільська культура. — К., 1940. — Т. I. — С. 9—37.
- Хвойка В.В. Древние обитатели Среднего Приднепровья и их культура в доисторические времена (с комментариями и иллюстрациями). — К., 2008.
- Хвойко В.В. Каменный век Среднего Поднепровья // Тр. XI АС в Киеве в 1899 г. — 1901. — Т. I. — С. 778—785.
- Чабанюк В.В. Досліди з моделювання трипільського житло будівництва // Трипільські оселення-гіганти: м-ли міжнар. конф. — К., 2003. — С. 183—189.
- Штерн Э.Р. Доисторическая греческая культур на юге России // Тр. XIII АС в Екатеринославе в 1905 г. — 1906. — Т. I. — С. 17.

D. V. Tolochko

THE PROBLEM OF STUDYING AND INTERPRETATION OF TRIPOLLIAN DWELLINGS (AREAS) REMAINS

The article is devoted to the Tripollian culture research, e. g. the problem of interpretation of dwellings (areas) remains. The analysis of conceptions will make it possible to understand the reasons of discussions in modern historiography. In addition, general principles which lay down the foundation of reconstructions of original form and building technology are determined.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АВУ	—	Археологічні відкриття в Україні
АВ	—	Археологические вести
АДУ	—	Археологічні дослідження в Україні
АИМ	—	Археологические исследования в Молдавии
АЛЛУ	—	Археологічний літопис Лівобережної України
АЛЮР	—	Археологическая летопись Южной Руси
АН УРСР	—	Академія наук УРСР
АО	—	Археологические открытия
АП УРСР	—	Археологічні пам'ятки Української РСР
АСГЭ	—	Археологический сборник Государственного Эрмитажа
БКИЧП	—	Бюллетень комиссии по изучению четвертичного периода
ВА	—	Вопросы антропологии
ВВ	—	Византийский временник
ВГУ	—	Воронежский государственный университет
ВДИ	—	Вестник древней истории
ЖМНП	—	Журнал Министерства народного просвещения
ИАК	—	Известия Императорской археологической комиссии
ІА НАН України	—	Інститут археології Національної академії наук України
ІА РАН	—	Інститут археологии Российской академии наук
Известия СОИГСИ	—	Известия Северо-Осетинского института гуманитарных и социологических исследований
ІРАІМК	—	Известия Российской академии истории материальной культуры
КДПУ	—	Київський державний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова
КНУ	—	Київський національний університет імені Тараса Шевченка
КСИА	—	Краткие сообщения Института археологии АН СССР
КСИА АН УССР	—	Краткие сообщения Института археологии АН УССР
КСИИМК	—	Краткие сообщения Института истории материальной культуры АН СССР
МАИЭТ	—	Материалы по археологии, истории и этнографии Таврики
МИА	—	Материалы и исследования по археологии СССР
НА ІА НАН України	—	Науковий архів Інституту археології Національної академії наук України
НА ІА НАН України	—	Научный архив Института археологии Национальной академии наук Украины
НМУ	—	Національний музей історії України
ОРЯС	—	Отдел русского языка и словесности
ПАЗ	—	Полтавський археологічний збірник
ПХМНП	—	Переяслав-Хмельницький музей народної архітектури та побуту
РА	—	Российская археология
РВД	—	Раннесредневековые восточнославянские древности
САИ	—	Свод археологических источников
СА	—	Советская археология
СГАИМК	—	Сообщения Государственной академии истории материальной культуры
СПИПАИ	—	Сессия, посвященная итогам полевых археологических исследований
ТД	—	Тези доповідей / Тезисы докладов
ТКИЧП	—	Труды комиссии по изучению четвертичного периода
Труды ... АС	—	Труды ... археологического съезда
Тр. ГИМ	—	Труды Государственного исторического музея
Тр. ГИН АН СССР	—	Труды геологического института АН СССР
Тр. ЗИН АН СССР	—	Труды зоологического института АН СССР
Тр. ... МУСА	—	Труды ... Международной унии славянской археологии
УБЖ	—	Український ботанічний журнал
УІЖ	—	Український історичний журнал
УТОПІК	—	Українське товариство охорони пам'яток історії та культури
ЮТАКЭ	—	Южно-Туркменская археологическая комплексная экспедиция

АБАШИНА Наталя Серафимівна — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

БАШКАТОВ Юрій Юрійович — науковий співробітник Інституту археології НАН України

ГЛАДКИХ Михайло Іванович — доктор історичних наук, професор кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ГОПКАЛО Оксана Вікторівна — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ГОРБАНЕНКО Сергій Анатолійович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ДІДЕНКО Сергій Васильович — науковий співробітник НМІУ, аспірант Інституту археології НАН України

ДУДІН Олександр Анатолійович — аспірант кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗЕЛЕНКО Сергій Мусійович — кандидат історичних наук, керівник Центру підводної археології КНУ

КЕПІН Дмитро Володимирович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПІК

КОБЕЦЬ Віктор Данилович — науковий співробітник Центру підводної археології КНУ

КОЗАК Денис Никодимович — доктор історичних наук, професор, заступник директора Інституту археології НАН України, завідувач відділу археології раннях слов'ян

КОЛОДА Володимир Васильович — кандидат історичних наук, завідувач лабораторії, доцент кафедри історії України Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди

ЛЕВЧУК Павло Олександрович — студент кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МАГОМЕДОВ Борис Вікторович — доктор історичних наук, старший науковий співробітник відділу археології раннях слов'ян Інституту археології НАН України

МАТВІШІНА Жанна Миколаївна — доктор географічних наук, завідувач відділу палеогеографії Інституту географії НАН України

МИСЬКО Юлія Володимирівна — кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології, античної та середньовічної історії Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича

МОРОЗОВА Яна Іванівна — науковий співробітник Центру підводної археології КНУ

НЕСІН Валентин Антонович — кандидат біологічних наук, науковий співробітник Інституту зоології НАН України

ОБЛОМСЬКИЙ Андрій Михайлович — доктор історичних наук, науковий співробітник Інституту археології Російської АН

ОЛЬГОВСЬКИЙ Сергій Якович — кандидат історичних наук, завідувач кафедри музеєзнавства Київського національного університету культури та мистецтв

САМОЙЛЕНКО Любов Григорівна — завідувач Археологічного музею КНУ імені Тараса Шевченка

СИВОЛАП Михайло Павлович — директор археологічного музею і керівник археологічної лабораторії Черкаського національного університету

СИНІЦЯ Євген Валентинович — кандидат історичних наук, асистент кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СКИБА Андрій Володимирович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

СТАНІЦИНА Галина Олександрівна — науковий співробітник, завідувач наукового архіву Інституту археології НАН України

ПАЛІЄНКО Сергій Володимирович — кандидат історичних наук, завідувач лабораторії Київського університету туризму, економіки і права

ПАХАРЄВА Олександра Сергіївна — кандидат історичних наук

ПАЧКОВА Світлана Петрівна — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ПЕТРАУСКАС Андрій Валдасович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ПЕТРАУСКАС Олег Валдасович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ПИВОВАРОВ Сергій Володимирович — доктор історичних наук, завідувач кафедри етнології, античної та середньовічної історії Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича

ПУДОВКІНА Анна Сергіївна — магістрант кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУСТОВАЛОВ Сергій Жанович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ПЯСЕЦЬКИЙ Валерій Казимирович — краєзнавець

РЕКОВЕЦЬ Леонід Іванович — доктор біологічних наук, науковий співробітник Інституту зоології НАН України

РИЖОВ Сергій Миколайович — кандидат історичних наук, доцент кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТОЛОЧКО Денис Володимирович — аспірант кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЦИНДРОВСЬКА Людмила Олександрівна — науковий співробітник Інституту археології НАН України

ШИДЛОВСЬКИЙ Павло Сергійович — кандидат історичних наук, асистент кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ШИШКІН Руслан Германович — кандидат історичних наук, викладач кафедри історії слов'янських народів КДПУ ім. М.П. Драгоманова